

Examining the Ethical Sensitivity of Nursing Students

Hemşirelik Öğrencilerinin Etik Duyarlılıklarının İncelenmesi

Bahar ÇİFTÇİ¹, Ramazan DENİZ², Yusuf BUDAK³, Mekin ÖREK²

¹Atatürk Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Erzurum, Türkiye

²Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Erzurum, Türkiye

³Bingöl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Bingöl, Türkiye

Cite this article as: Çiftçi B, Deniz R, Budak Y, Örek M. Examining the ethical sensitivity of nursing students. *Arch Health Sci Res.* 2021;8(3): 182-188.

ABSTRACT

Objective: The aim of this research is to examine the ethical sensitivity levels of nursing students and the affecting factors.

Material and Methods: The population of the study consists of 1228 nursing students studying at the nursing faculty of a state university in Erzurum. The sample of the study consists of 402 students who accepted to participate in the study, who met the research criteria. The data in the study were collected online using “Descriptive Characteristics Form” and “Ethical Sensitivity Scale Adapted for Student Nurses.” Frequency, percentage, mean, standard deviation, *t*-test and ANOVA test were used to evaluate the data.

Results: Student nurses’ “Interpersonal Orientation” $5,73 \pm 0,83$, “Ethical Dilemma Experiencing” $3,85 \pm 1,27$, “Helpfulness” $4,86 \pm 0,81$, “Ethical Meaning Making” $5,07 \pm 0,58$, “Modified Autonomy” $4,87 \pm 0,90$, “Consulting Expert Information” It was calculated as $5,25 \pm 0,95$. It was determined that the total score average of “Adapted Ethical Sensitivity Scale for Student Nurses” was $4,88 \pm 0,66$. It was determined that the ethical sensitivity levels of students between the ages of 18 and 19, studying in 1 classroom, and having a daily technological tool usage time of 7 hours or more were higher.

Conclusion: It was determined that the nursing students’ ethical sensitivity levels were at a neutral level. Also, it was determined that age, grade level, and duration of daily use of technological devices affect students’ level of ethical sensitivity.

Keywords: Ethical sensitivity, student nurses, teaching ethics in nursing

ÖZ

Amaç: Bu araştırmanın amacı; hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık düzeyleri ve etkileyen faktörlerin incelenmesidir.

Gereç ve Yöntem: Araştırmanın evrenini, Erzurum’da bir devlet üniversitesinin Hemşirelik Fakültesi’nde öğrenim görmektedir olan 1228 hemşirelik öğrencisi oluşturdu. Araştırmanın örneklemini ise; araştırmaya katılmayı kabul eden ve araştırma kriterlerine uyan 402 öğrenci oluşturdu. Araştırmanın verileri online olarak “Tanımlayıcı Özellikler Formu” ve “Öğrenci Hemşireler İçin Uyarlanmış Etik Duyarlılık Ölçeği” ile toplandı. Verilerin değerlendirilmesinde frekans, yüzde, ortalama, standart sapma, *t* testi ve Anova testi kullanıldı.

Bulgular: Öğrenci hemşirelerin “Kişiler Arası Oryantasyon” $5,73 \pm 0,83$, “Etik İkilem Deneyimleme” $3,85 \pm 1,27$, “Yardımseverlik” $4,86 \pm 0,81$, “Etik Anlam Oluşturma” $5,07 \pm 0,58$, “Modifiye Özerklik” $4,87 \pm 0,90$, “Uzman Bilgisine Başvurma” $5,25 \pm 0,95$ olarak hesaplandı. “Öğrenci Hemşireler İçin Uyarlanmış Etik Duyarlılık Ölçeği” toplam puan ortalamasının ise, $4,88 \pm 0,66$ olduğu belirlendi. 18-19 yaş aralığında olan, 1 sınıfta okuyan ve günlük teknolojik alet kullanım süresi 7 saat ve üzeri olan öğrencilerin etik duyarlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlendi.

Sonuç: Hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık düzeylerinin nötr düzeyde olduğu belirlendi. Ayrıca; yaş, sınıf düzeyi ve günlük teknolojik alet kullanım süresinin öğrencilerin etik duyarlılık düzeyini etkilediği saptandı.

Anahtar Kelimeler: Etik duyarlılık, etik öğretimi, öğrenci hemşireler

Giriş

Etik, bireyin davranışlarını etkileyen ahlaki ilkeler bütünüdür.¹ Ahlaki bakımdan iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış olanın niteliğini araştıran etik, hemşirelik mesleğinde büyük bir öneme sahiptir.² Hemşireler mesleklerinin doğası gereği birçok etik problem ile

Corresponding author: Bahar ÇİFTÇİ, e-mail: bahar.ciftci@atauni.edu.tr

 Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Received: May 7, 2021

Accepted: June 27, 2021

Available Online Date: August 6, 2021

karşılaşmaktadırlar. Hemşirelerin etik duyarlılık düzeylerinin yüksek olması, etik problemleri tanıma ve çözümlemede, etik sorunu ayırt etmede fayda sağlayacaktır.³

Etik duyarlılık, belirsizlik ve ikilem durumunda karar alma yeteneği, rol ve sorumluluğunun farkında olarak harekete geçme cesareti olarak ifade edilmektedir.^{4,5} Profesyonellerce verilen uygun eğitimlerle etik duyarlılık düzeyi yükseltilebilmektedir. Ayrıca etik eğitimle hemşireliğin mesleki yeterliliğini arttırmak ve mesleğin etik kodlarına uygun davranışlarda bulunulmasını sağlamak da mümkündür.² Etik duyarlılık; sorunları etik olarak çözümleme veya uygulamaları haklı çıkarmanın yanı sıra etik ikilemleri/çatışmaları önleyebilmektedir.⁶

Geleceğin hemşirelik hizmeti sunucuları olan hemşirelik öğrencileri de klinik uygulamalar sırasında; hasta mahremiyetinin gözardı edilmesi, sağlık profesyonellerinin hastalara olumlu şekilde davranmaması, hasta ve yakınlarına doğru bilgilerin sağlanmaması, dil/din/ırk ayrımı yapılarak hastalar arasında ayrımcılık yapılması gibi pek çok etik sorun ile karşılaşmaktadır.⁷ Hemşirelik öğrenciler yaşadıkları bu etik sorunlar ile baş edebilmeleri ve meslek hayatı boyunca etik duyarlılığı yüksek birer bakım uygulayıcıları olabilmeleri için hemşirelikte etik eğitimin önemi her geçen gün artmaktadır. Etik eğitim, etik sorunlarla başa çıkma düzeylerinin artırılmasında, karar verme sürecinde aktif rol almada ve mesleki kimliğin kazanılmasında kilit görevdedir.⁸ Öğrencilerde gelişmiş etik duyarlılık, mesleki profesyonelleşmeye yardımcı olur. Ayrıca etik duyarlılığı yüksek olan öğrenciler tarafından hastalara verilecek olan hemşirelik bakımının kalitesini de artırır.⁹ Literatür incelemesinde hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılığını ve etkileyen faktörlerini inceleyen sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır.¹⁰⁻¹³ Geleceğin bakım uygulayıcıları olan hemşirelik öğrencilerin etik duyarlılıklarını incelenen araştırmanın literatüre katkı vereceği düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı; hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık düzeyleri ve etkileyen faktörlerin araştırılmasıdır.

Gereç ve Yöntemler

Araştırmanın tipi

Araştırma, hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıklarını incelemek amacıyla tanımlayıcı nitelikte gerçekleştirildi

Araştırmanın evreni ve örneklem seçimi

Araştırmanın evrenini, Erzurum'da bir devlet üniversitesinin Hemşirelik Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan 1228 hemşirelik öğrencisi oluşturdu. Araştırma kriterlerine uyan 402 hemşirelik öğrencisi araştırmanın örneklemi oluşturdu.

Veri toplama araçları ve özellikleri

Bu çalışmada veriler "Tanımlayıcı Özellikler Formu" ve "Öğrenci Hemşireler için Uyarlanmış Etik Duyarlılık Ölçeği" ile toplandı.

Tanımlayıcı Özellikler Formu

Araştırmacılar tarafından oluşturulan bu formda; öğrenci hemşirelerin tanımlayıcı özelliklerine yönelik bilgilerin elde edileceği sorulardan (yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey vb.) oluşmaktadır.

Hemşirelik Öğrencileri İçin Uyarlanmış Etik Duyarlılık Ölçeği (HÖUEDÖ)

Comrie¹⁴ öğrenci hemşirelerinin etik duyarlılığını ölçmek için uyarlamışlardır. Yılmaz-Şahin ve ark.¹⁵ ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yapmışlardır. Yedili likert tipte olan ölçeğin 30 maddesi bulunmaktadır. Ölçekten alınabilecek puan aralığı 30-210dur. Yüksek puan yüksek duyarlılığı, düşük puan düşük duyarlılığı göstermektedir. Ölçek puan ortalaması, "7-5,9 çok önemli," "5,8-5 önemli," "4,9-3,1 nötr," "3,1'in altında ise önemsiz" olarak değerlendirilmektedir. Yılmaz-Şahin ark.¹⁵ araştırmasında cronbach alfa değerini 0,73 bulunmuştur, bu çalışmada cronbach alfa değeri 0,81 olarak bulundu.

Verilerin toplanması

Veriler Ocak-Şubat 2020'de araştırmacılar tarafından toplandı. Veri toplama formları Google Docs veri sistemine yüklendi. Etik kurul ve kurum izni alınan fakültenin bilgi işlem birimiyle görüşülerek öğrencilere verinin linki kısa mesaj olarak ulaştırıldı. Verilerin toplanma süresi yaklaşık 3-5 dakika sürdü. Tekrarlanan veri girişlerini engellemek için google docs ayarlar kısmından sadece bir kez gönderme butonu tıklanarak tekrarlı girişlerin önüne geçilerek veri güvenliğini sağlandı.

İstatistiksel analiz

Veriler IBM SPSS 22 (IBM Statistical Package for the Social Sciences Corp., Armonk, NY, ABD) kullanılarak yapıldı. Verilerin değerlendirilmesinde frekans ve yüzde hesapları, ortalama ve standart sapma değerleri, t testi ve Anova testi kullanıldı. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $P < ,05$ olarak kabul edildi.

Etik İlkeler

Araştırmaya başlamadan önce etik kurul onayı (B.30.2.ATA.0.01.00/583) alındı. Araştırmanın uygulanması için uygulama yapılacak kurumlardan resmi yazılı izin alındı. Araştırma kapsamına alınan öğrenci hemşirelere araştırmanın amacını ve sürecini açıklayan metin sisteme yüklenerek "Aydınlatılmış Onam" ilkesi yerine getirildi. Ayrıca; ölçeğin kullanılabilirliği için yazarlardan kullanım izni alındı.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sadece bir hemşirelik fakültesinde yapılması, farklı eğitim müfredatlarıyla karşılaştırılmaması ve belirli tarihlerde verilerin toplanması araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

Bulgular

Öğrencilerin yaş ortalamasının $20,57 \pm 1,78$ olduğu, %72,4'ünün kadın, %34,3'ünün 1. sınıf öğrencisi %62,4'ünün gelir-gider durumunun denk olduğu saptandı. Öğrencilerin %70,9'unun hemşirelik bölümünü isteyerek seçtiği, %68,9'unun etik dersinden verim aldığı belirlendi. Ayrıca; öğrencilerin %80,8'inin Öğrenci Hemşireler Derneği'ne üye olmadığı, %48,5'inin günlük 3-4 saat teknolojik alet kullandığı belirlendi. (Tablo 1)

Öğrenci hemşirelerin "HÖUEDÖ" alt boyutu puan ortalamaları "Kişiler Arası Oryantasyon"da $5,73 \pm 0,83$, "Etik İkilem Deneyimleme"de $3,85 \pm 1,27$, "Yardımseverlik"te $4,86 \pm 0,81$, "Etik Anlam Oluşturma"da $5,07 \pm 0,58$, "Modifiye Özerklik"te $4,87 \pm 0,90$, "Uzman Bilgisine Başvurma"da $5,25 \pm 0,95$

Tablo 1. Hemşirelik Öğrencilerin Tanımlayıcı Özellikleri			
Özellikler		n	%
Yaş	18-19	124	30,8
	20-21	178	44,3
	22 ve üstü	100	24,9
Cinsiyet	Kadın	291	72,4
	Erkek	111	27,6
Sınıf	1	138	34,3
	2	102	25,4
	3	97	24,1
	4	65	16,2
Gelir durumu	"Gelir giderden az"	111	27,6
	"Gelir gidere denk"	251	62,4
	"Gelir giderden fazla"	40	10,0
Hemşireliği isteyerek seçme durumu	Evet	285	70,9
	Hayır	117	29,1
Etik dersinden verim alma	Evet	277	68,9
	Hayır	125	31,1
ÖHDER'e üyelik durumu	Evet	77	19,2
	Hayır	325	80,8
Günlük teknolojik alet kullanım süresi	"1-2 Saat"	64	15,9
	"3-4 Saat"	195	48,5
	"5-6 Saat"	111	27,6
	"7 Saat ve Üzeri"	32	8,0
Yaş ($\pm$ SD) = 20,57 $\pm$ 1,78			

Tablo 2. Hemşirelik Öğrencileri İçin Uyarlanmış Etik Duyarlılık Ölçeği ve Alt Boyutları Toplam Puan Ortalamaları	
"Hemşirelik Öğrencileri İçin Uyarlanmış Etik Duyarlılık Ölçeği"	$\pm$ SD
Kişiler Arası Oryantasyon	5,73 $\pm$ 0,83
Etik İnkilem Deneyimleme	3,85 $\pm$ 1,27
Yardımseverlik	4,86 $\pm$ 0,81
Etik Anlam Oluşturma	5,07 $\pm$ 0,58
Modifiye Özerklik	4,87 $\pm$ 0,90
Uzman Bilgisine Başvurma	5,25 $\pm$ 0,95
Toplam Etik Duyarlılık	4,88 $\pm$ 0,66

olduğu belirlendi. "HÖUEDÖ" toplam puan ortalamasının ise, 4,88 $\pm$ 0,66 olduğu saptandı (Tablo 2).

Öğrenci hemşirelerin etik duyarlılıklarını etkileyen faktörleri incelendiğinde; 18-19 yaş aralığında olan öğrencilerin diğer yaş gruplarına göre "Kişiler arası oryantasyon," "Yardımseverlik," "Etik anlam oluşturma," "Modifiye özerklik," "Uzman bilgisine başvurma" alt boyutları ve ölçeğin toplam puan ortalamaları arasında farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptandı. Ayrıca; kadınların erkeklere göre "Uzman bilgisine başvurma" alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlendi (Tablo 3).

1. sınıfların diğer sınıflara göre "Kişiler arası oryantasyon," "Etik anlam oluşturma," "Modifiye özerklik" ve "Uzman bilgisine

başvurma" alt boyutları ve ölçeğin toplam puan ortalamaları arasında farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulundu. Hemşirelik mesleğini isteyerek seçenlerin istemeden seçenlere göre "Kişiler arası oryantasyon" alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptandı (Tablo 3).

Etik dersinden verim alanların, almayanlara göre "Kişiler arası oryantasyon" ve "Uzman bilgisine başvurma" alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edildi. Günlük teknolojik alet kullanım süresi 1-2 saat olan öğrencilerin diğerlerine göre "Kişiler arası oryantasyon," "Yardımseverlik," "Etik anlam oluşturma" ve "Modifiye özerklik" alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptandı (Tablo 3).

Tartışma

Hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık düzeyi nötr olduğu belirlendi. Benzer şekilde; Şahiner ve ark.¹⁶ Kızılırmak ve Calpbiniçli¹⁷ Bayrak Aykan ve ark.'nın¹⁸ yaptıkları araştırmalarda da hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıkları nötr olduğu belirtilmektedir. Hemşirelik öğrencileri üzerinde yapılan diğer araştırmalarda ise; hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıklarını orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.^{14,16,18-26} Diğer taraftan Ahn ve Yeom⁵ yaptığı araştırmada; hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıkları düşük düzeyde bulunmuştur. Hançerlioğlu ve ark.¹³ Gürdoğan ve ark.'nın²⁷ yaptıkları araştırmalarda ise; hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıkları yüksek bulunmuştur. Bu farklılıklar öğrencilerin eğitim aldıkları üniversitenin bulunduğu sosyokültürel farklılıklardan, eğitim müfredatından ve uygulama alanlarındaki farklılıktan kaynaklanmış olabilir. Ayrıca; hemşirelik müfredatının standardize edilmemesi, öğrencilerin ahlaki gelişim düzeylerindeki farklılıklar da sonuçları etkilemiş olabilir.

Bu araştırmada; öğrencilerin en yüksek duyarlılığı "Kişiler Arası Oryantasyon" alt boyutunda olduğu belirlendi. Benzer şekilde; Göçmen Baykara ve ark.²⁰ Bayrak Aykan ve ark.¹⁸ ve Akça Kılıç ve ark.²² da en yüksek duyarlılığı "Kişiler Arası Oryantasyon" alt boyutunda gösterdikleri belirlenmiştir. Oryantasyon, verilen uygun bakımla, hastanın seçimleriyle, hekim-hemşire-hasta ilişkisiyle ve hastanın bakımına ortak olmasıyla geliştirilebilir.²⁸ Hastalar, kendi bakımlarından kendileri sorumludur. Fakat bazı durumlarda bakımı sırasında doğru kararlar alabilmeleri için sağlık profesyonellerinin rehberliğine ihtiyaç duyabilmektedirler. Bu rehberliğin hastalara verilmesinde hemşireler ön planda bulunmaktadır.²⁹ "Kişiler Arası Oryantasyon" alt boyutunun yüksek çıkmasının nedeni; öğrencilerin klinik uygulamada, hasta ve yakınlarıyla daha fazla zaman geçirmelerinden, mesleki iletişim bilgilerini yeni kazanmış olmalarından dolayı hasta ve yakınları ile daha yakın iletişim ve etkileşim kurmalarından kaynaklanmış olabilir.

Bu araştırmada; öğrencilerin en düşük duyarlılığın "Etik İnkilem Deneyimleme" alt boyutunda olduğu belirlendi. Borhani ve ark.'nın¹¹ yaptıkları araştırmada hemşirelik öğrencilerinin bakım uygulama sırasında etik ilkeleri tanımlarına rağmen, etik sorunlarla karşı karşıya kalınca genel olarak kayıtsız kaldıklarını ya da ne tür yol izleyeceklerini bilemediklerini belirtmiştir. Ayrıca; etik eğitiminin etik duyarlılık düzeyinin artırılmasında önemli rol oynadığı aşikardır. Bu araştırmada klinik uygulama tecrübesi az olan 1. ve 2. sınıf öğrencileri

Tablo 3. Öğrencilerin Tanımlayıcı Özelliklerinin HÖÜEDÖ ve Ölçeğin Puan Ortalamalarıyla Karşılaştırılması

	“Kişiler arası oryantasyon”	“Etik ikilem deneyimleme”	“Yardımsızlık”	“Etik anlam oluşturma”	“Modifiye özerklik”	“Uzman bilgisine başvurma”	“Toplam Etik Duyarlılık”
Yaş							
18-19	5,86 ± 0,84	3,96 ± 1,13	4,95 ± 0,81	5,18 ± 0,60	5,01 ± 0,86	5,41 ± 1,02	4,95 ± 0,62
20-21	5,74 ± 0,77	3,91 ± 1,34	4,89 ± 0,81	5,09 ± 0,56	4,86 ± 0,90	5,28 ± 0,96	4,90 ± 0,68
22 ve üstü	5,56 ± 0,91	3,61 ± 1,27	4,68 ± 0,78	4,90 ± 0,57	4,70 ± 0,94	5,00 ± 0,81	4,74 ± 0,65
Test, <i>P</i>	<i>F</i> : 3,62, <i>P</i> : ,02	<i>F</i> : 2,44, <i>P</i> : ,08	<i>F</i> : 3,60, <i>P</i> : ,02	<i>F</i> : 6,29, <i>P</i> : ,00	<i>F</i> : 3,37, <i>P</i> : ,03	<i>F</i> : 5,34, <i>P</i> : ,00	<i>F</i> : 3,10, <i>P</i> : ,04
Cinsiyet							
Kadın	5,77 ± 0,82	3,79 ± 1,27	4,89 ± 0,80	5,09 ± 0,57	4,82 ± 0,90	5,32 ± 0,96	4,87 ± 0,64
Erkek	5,63 ± 0,88	4,00 ± 1,26	4,78 ± 0,83	5,02 ± 0,61	4,99 ± 0,88	5,05 ± 0,91	4,89 ± 0,71
Test, <i>P</i>	<i>Z</i> : -1,45, <i>P</i> : ,14	<i>Z</i> : -1,32, <i>P</i> : ,18	<i>Z</i> : -1,39, <i>P</i> : ,16	<i>Z</i> : -1,28, <i>P</i> : ,20	<i>Z</i> : -1,40, <i>P</i> : ,16	<i>Z</i> : -2,62, <i>P</i> : ,00	<i>Z</i> : -0,24, <i>P</i> : ,80
Sınıf							
1. sınıf	5,93 ± 0,73	4,02 ± 1,24	4,91 ± 0,79	5,21 ± 0,54	5,04 ± 0,84	5,44 ± 0,96	4,98 ± 0,59
2. sınıf	5,75 ± 0,89	3,95 ± 1,35	4,89 ± 0,85	5,07 ± 0,62	4,93 ± 0,91	5,23 ± 1,01	4,90 ± 0,72
3.sınıf	5,51 ± 0,93	3,63 ± 1,26	4,81 ± 0,80	4,97 ± 0,59	4,78 ± 0,80	5,03 ± 0,87	4,81 ± 0,65
4.sınıf	5,60 ± 0,72	3,66 ± 1,14	4,75 ± 0,78	4,93 ± 0,55	4,53 ± 1,06	5,19 ± 0,90	4,71 ± 0,65
Test, <i>P</i>	<i>F</i> : 5,58, <i>P</i> : ,00	<i>F</i> : 2,49, <i>P</i> : ,06	<i>F</i> : 0,69, <i>P</i> : ,55	<i>F</i> : 4,72, <i>P</i> : ,00	<i>F</i> : 5,24, <i>P</i> : ,00	<i>F</i> : 3,68, <i>P</i> : ,01	<i>F</i> : 2,91, <i>P</i> : ,03
Gelir durumu							
“Gelir giderden az”	5,78 ± 0,93	3,79 ± 1,28	4,75 ± 0,78	5,07 ± 0,61	4,87 ± 0,87	5,35 ± 1,13	4,83 ± 0,63
“Gelir gidere denk”	5,68 ± 0,80	3,89 ± 1,26	4,87 ± 0,82	5,05 ± 0,59	4,84 ± 0,94	5,18 ± 0,86	4,89 ± 0,69
“Gelir giderden fazla”	5,90 ± 0,75	3,75 ± 1,29	5,09 ± 0,74	5,16 ± 0,45	5,03 ± 0,70	5,40 ± 0,98	4,94 ± 0,94
Test, <i>P</i>	<i>F</i> : 1,39, <i>P</i> : ,24	<i>F</i> : 0,37, <i>P</i> : ,69	<i>F</i> : 2,57, <i>P</i> : ,07	<i>F</i> : 0,52, <i>P</i> : ,59	<i>F</i> : 0,76, <i>P</i> : ,46	<i>F</i> : 1,74, <i>P</i> : ,17	<i>F</i> : 0,49, <i>P</i> : ,61
Hemşireliği isteyerek seçme durumu							
Evet	5,79 ± 0,82	3,81 ± 1,27	4,85 ± 0,83	5,09 ± 0,59	4,88 ± 0,91	5,27 ± 0,94	4,88 ± 0,67
Hayır	5,59 ± 0,85	3,95 ± 1,26	4,88 ± 0,76	5,02 ± 0,56	4,84 ± 0,89	5,19 ± 0,99	4,86 ± 0,61
Test, <i>P</i>	<i>t</i> : 2,17, <i>P</i> : ,03	<i>t</i> : -1,02, <i>P</i> : ,30	<i>t</i> : -0,36, <i>P</i> : ,71	<i>t</i> : 1,09, <i>P</i> : ,27	<i>t</i> : 0,39, <i>P</i> : ,69	<i>t</i> : 0,83, <i>P</i> : ,40	<i>t</i> : 0,36, <i>P</i> : ,71
Hemşirelikte etik dersinden verim alma							
Evet	5,79 ± 0,76	3,86 ± 1,29	4,88 ± 0,82	5,10 ± 0,56	4,90 ± 0,88	5,33 ± 0,91	4,91 ± 0,65
Hayır	5,60 ± 0,96	3,82 ± 1,23	4,81 ± 0,78	4,99 ± 0,62	4,78 ± 0,94	5,08 ± 1,02	4,81 ± 0,67
Test, <i>P</i>	<i>t</i> : 2,00, <i>P</i> : ,04	<i>t</i> : 0,25, <i>P</i> : ,80	<i>t</i> : 0,85, <i>P</i> : ,39	<i>t</i> : 1,77, <i>P</i> : ,07	<i>t</i> : 1,26, <i>P</i> : ,20	<i>t</i> : 2,44, <i>P</i> : ,01	<i>t</i> : 1,33, <i>P</i> : ,18
ÖHDER'e üyelik durumu							
Evet	5,78 ± 0,77	3,72 ± 1,25	4,90 ± 0,78	5,12 ± 0,54	4,94 ± 0,86	5,40 ± 0,95	4,90 ± 0,60
Hayır	5,72 ± 0,85	3,88 ± 1,27	4,85 ± 0,81	5,06 ± 0,59	4,85 ± 0,91	5,21 ± 0,95	4,87 ± 0,67
Test, <i>P</i>	<i>t</i> : 0,54, <i>P</i> : ,58	<i>t</i> : -0,96, <i>P</i> : ,33	<i>t</i> : 0,47, <i>P</i> : ,63	<i>t</i> : 0,85, <i>P</i> : ,39	<i>t</i> : 0,80, <i>P</i> : ,42	<i>t</i> : 1,57, <i>P</i> : ,11	<i>t</i> : 0,28, <i>P</i> : ,77
Günlük teknolojik alet kullanımı süresi							
“1-2 Saat”	5,48 ± 1,21	3,54 ± 1,38	4,67 ± 0,86	4,87 ± 0,79	4,63 ± 0,99	5,03 ± 1,12	4,70 ± 0,79
“3-4 Saat”	5,72 ± 0,74	3,85 ± 1,27	4,79 ± 0,77	5,05 ± 0,53	4,88 ± 0,86	5,27 ± 0,99	4,84 ± 0,61
“5-6 Saat”	5,84 ± 0,68	3,90 ± 1,13	4,93 ± 0,72	5,12 ± 0,45	4,87 ± 0,85	5,34 ± 0,76	4,93 ± 0,57
“7 Saat ve üzeri”	5,92 ± 0,89	4,26 ± 1,37	5,39 ± 0,96	5,41 ± 0,65	5,22 ± 1,02	5,23 ± 0,93	5,28 ± 0,76
Test, <i>P</i>	<i>F</i> : 3,14, <i>P</i> : ,02	<i>F</i> : 2,43, <i>P</i> : ,06	<i>F</i> : 6,82, <i>P</i> : ,00	<i>F</i> : 6,55, <i>P</i> : ,00	<i>F</i> : 3,15, <i>P</i> : ,02	<i>F</i> : 1,45, <i>P</i> : ,22	<i>F</i> : 6,19, <i>P</i> : ,00

örneklemnin çoğunluğunu (n=240) oluşturmaktadır. Klinik uygulama tecrübesinin az olması öğrencilerin “Etik İkilem Deneyimleme” etik duyarlılıklarının düşük olmasına yol açmış olabilir. Şahiner ve ark.’nın¹⁶ yaptıkları çalışmada öğrencilerin etik duyarlılık puanının tarafsızlığı (nötr olması), etik ikilemlerin farkında olmama olasılığına vurgu yapmaktadır. Benzer şekilde bu çalışmada da hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılığın nötr olması bu durumu etkilemiş olabilir.

Bu çalışmada; yaşın ilerlemesi ile etik duyarlılığın azaldığı gözlenmektedir. Yaş ile etik duyarlılık arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu ve ilerleyen yaşın etik duyarlılık düzeyini arttırdığını vurgulayan araştırmalar mevcuttur.^{1,5,11,22,24} Bayrak Aykan ve ark.’nın¹⁸ yaptıkları çalışmada 18-20 yaş aralığında olan öğrencilerin etik duyarlılık düzeyleri yüksek bulunmuştur. Diğer taraftan Alan ve ark.²¹ ve Tuveşson ve Lützen³⁰ yaptıkları çalışmada; ileri yaşta daha fazla olan tecrübe ile bütüncül bakıma verilmesi etik duyarlılık düzeyini arttırmaktadır. Bayrak Aykan ve ark.¹⁸ hemşirelik öğrencilerinin sınıf düzeyi arttıkça etik ikilem deneyimledikleri ifade edilmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeyi ve yaşın artması ile daha fazla klinik tecrübe ve hasta ile daha fazla etkileşim ve iletişimin bir sonucu olarak etik duyarlılık düzeyinin artması beklenmektedir.³¹ Bu çalışmada tam tersi bir durum olmasının nedeni; öğrencilerin klinik uygulamalarda her geçen gün daha fazla çözümlenemeyen etik ikilemlerle karşılaşmalarından kaynaklanmış olabilir. Ayrıca birinci sınıfta bulunan Hemşirelikte etik dersinin içeriğinde ağırlıklı olarak hemşirelik değerleri, hasta onamı, hasta hakları gibi konuların bulunması da 18-19 yaş aralığında olan birinci sınıfların etik duyarlılık düzeyini artmış olabilir.

Bu çalışmada cinsiyetin etik duyarlılığı etkilemediği sadece; “Uzman Bilgisine Başvurma” alt boyutunda kadınların daha yüksek duyarlılığa sahip olduğu belirlendi. Benzer şekilde bir çalışmada, öğrencilerin cinsiyet özelliklerinin etik duyarlıklarını etkilediği görüldürken bazı çalışmalarda ise öğrencilerin cinsiyet özelliğinin etik duyarlılık düzeyini etkilemediği belirlenmiştir.^{22,27} Kadın öğrencilerin uzman bilgisine başvurma alt boyutunun daha yüksek olması kadınların risk almayıp, esnek ve yenilikçi olmadan, bir başkasına danışma yoluna giderek garantici geleneksel yaklaşımı benimsemelerine bağlanabilir.

Bu çalışmada 1. sınıf hemşirelik öğrencilerinin daha yüksek duyarlılığa sahip olduğu belirlendi. Literatürde benzerlik gösteren araştırmalar mevcuttur.^{12,14,32,33} Bayrak Aykan ve ark.’nın¹⁸ yaptıkları çalışmada; birinci sınıf öğrencilerin etik duyarlılık düzeyleri yüksek bulunmuştur. Göçmen Baykara ve ark.²⁰ etik duyarlılık birinci sınıf öğrencilerinde daha yüksek iken akademik yıl arttıkça etik duyarlılığın azaldığı saptanmıştır. Bununla birlikte Borhani ve ark.¹¹ klinik uygulama tecrübesinin, öğrencilerin etik duyarlılık düzeyinin arttırabileceğini vurgulamaktadır. Literatürden farklı olarak öğrencilerinin sınıf düzeyi arttıkça etik duyarlılıklarının azalması düşündürücüdür. Birinci sınıf öğrencilerinde “Hemşirelikte Etik” dersi bulunmaktadır. Hemşirelikte etik ders programının içeriğinde ağırlıklı olarak hemşirelik değerleri, hasta onamı, hasta hakları gibi konular bulunmaktadır. Birinci sınıfta etik dersini yeni tamamlamış olmalarına bağlı olarak birinci sınıf öğrencilerinin etik duyarlılığı artmış olabilir.

Hançerlioğlu ve ark.¹³ dördüncü sınıf öğrencilerinin “Uzman Bilgisine Başvurma” alt boyutunda diğer sınıflara göre daha düşük belirlenmiştir. Benzer şekilde bu çalışmada da 4.sınıf öğrencilerinin “Uzman Bilgisine Başvurma” alt boyutunun puan ortalaması daha düşüktür. 4. sınıf öğrencilerinin, daha deneyimli olması bu durumu etkilemiş olabilir. Ayrıca intörn hemşire olan 4.sınıfların daha çok klinik uygulama odaklı bakım sağladıkları için, hasta bakımında daha fazla etik ikilemlerle karşılaşabilmektedir. 4.sınıfların klinik deneyimlerinin artması karşılaştıkları etik ikilemleri; problem çözme ve eleştirel düşünme becerileriyle çözüme kavuşturma becerilerinin de arttırdığını düşündürmektedir. 1.sınıf öğrencilerinin klinik uygulama deneyimlerinin olmaması uzman görüşüne daha çok başvurmalarına neden olmuş olabilir.

Bu çalışmada öğrencilik sırasında verilen etik dersinden verim aldığını düşünen öğrencilerin sadece “Kişiler Arası Oryantasyon” alt boyutunun daha yüksek duyarlılığa sahip olduğu belirlendi. Benzer şekilde Tuveşson ve Lutzen³⁰ Akça-Kılıç ve ark.²² ve Yeom ve ark.⁷ hemşirelik öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarda etik eğitimi verilmesi sonrasında öğrencilerin etik duyarlılıklarında anlamlı bir değişikliğin olmadığı saptanmıştır. Çiftçi ve ark.’nın³⁴ yaptıkları çalışmada, hemşirelikte etik dersi alan öğrencilerin almayanlara göre “Kişiler Arası Oryantasyon” alt boyutunun daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada birinci sınıfların araştırmanın 1/3ünü oluşturması (%34,32) ve araştırma verilerinin toplandığı dönemde birinci sınıfların Hemşirelikte etik dersini yeni tamamlamış olmaları bu durumu etkilemiş olabilir. Sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin birinci sınıfta gördükleri Hemşirelikte etik dersini hatırlamakta güçlük çektiklerini düşündürmektedir.

Bu çalışmada hemşireliği isteyerek seçen öğrencilerin “Kişiler Arası Oryantasyon” da daha yüksek duyarlılığa sahip olduğu tespit edildi. Doğan ve ark.²⁴ Caner ve ark.²³ Göçmen Baykara ve ark.²⁰ ve Akça Kılıç ve ark.²² yaptıkları çalışmalarda da hemşirelik mesleğini sevdiğini ifade eden öğrencilerin etik duyarlılıklarının da daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin kendi istekleriyle hemşireliği seçmeleri, kendileriyle ilgili kararlarda özerk davranabildiklerini göstermesi açısından da önemlidir.

Bu çalışmada günlük teknoloji kullanma süresi arttıkça etik duyarlılık düzeyinin de arttığı belirlendi. Benzer şekilde “Etik İkilem Deneyimleme” ve “Uzman Bilgisine Başvurma” alt boyutları haricinde diğer alt boyutlarında da yüksek olduğu belirlendi. Özellikle üniversiteler bünyesinde oluşturulan toplumsal duyarlılık projelerinin sayısı her geçen gün sayıları artmaktadır.³⁵ Bu toplumsal duyarlılık projeleri her alanda olduğu gibi sağlık alanında da çok fazla videolar yayınlanmaktadır. Bu durum öğrencilerin teknolojiyi olumlu kullanmalarından kaynaklanmış olabilir. Vicdan, merhamet, saygı, sevgi, insan hakları vb içerikleri bulunan kısa filmlerin de öğrenciler tarafından izlenmesi benzer şekilde öğrencilerin toplumsal duyarlılığını ve etik duyarlılığını arttırmış olabilir.

Sonuç

Araştırmada hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık düzeylerinin nötr düzeyde olduğu belirlendi. Ayrıca; yaşın, sınıf

düzeyinin ve günlük teknolojik alet kullanım süresinin öğrencilerin etik duyarlılık düzeyini etkilediği saptandı.

Etik duyarlılığı pozitif anlamda etkileyecek değerle ilgili eğitimlerin eğitim müfredatına eklenmesi ve kurum içi eğitimlerin de sağlanması önem arz etmektedir. Hemşirelik etiği eğitiminde yaşanmış bakım etiği öykülerinin paylaşımı, yansıtma, vaka analizi, münazara gibi eğitim yöntemlerinin daha fazla nitel ve nicel araştırmalar yapılmalıdır. Ayrıca araştırmanın daha geniş örneklemelerde yapılarak, öğrencilerin etik duyarlılıklarını etkileyen farklı değişkenlerin belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık düzeylerinin düzenli olarak değerlendirilmesi ve gerekli durumlarda iyileştirmelerin yapılması önerilir.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was received for this study from the ethics committee of Atatürk University Faculty of Medicine (B.30.2.ATA.0.01.00/583).

Informed Consent: Written consent was obtained from from students and nurses who participated in this study.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – B.Ç., R.D., Y.B., M.Ö.; Design – B.Ç.; Supervision – B.Ç.; Resources – B.Ç., Y.B., M.Ö.; Materials – B.Ç., R.D.; Data Collection and/or Processing – B.Ç.; Analysis and/or Interpretation – R.D.; Literature Search – B.Ç., R.D., Y.B., M.Ö.; Writing Manuscript – B.Ç., R.D., Y.B.; Critical Review – B.Ç.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik komite onayı Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden (B.30.2.ATA.0.01.00/583) alınmıştır.

Hasta Onamı: Yazılı onam bu çalışmaya katılan öğrenci ve hemşirelerden alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir – B.Ç., R.D., Y.B., M.Ö.; Tasarım – B.Ç.; Denetleme – B.Ç.; Kaynaklar – B.Ç., Y.B., M.Ö.; Malzemeler – B.Ç., R.D.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi – B.Ç.; Analiz ve/veya Yorum – R.D.; Literatür Taraması – B.Ç., R.D., Y.B., M.Ö.; Yazıyı Yazan – B.Ç., R.D., Y.B.; Eleştirel İnceleme – B.Ç.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Kaynaklar

1. Tazegün A, Çelebioğlu A. Çocuk hemşirelerinin etik duyarlılık düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Behcet Uz Çocuk Hast Derg.* 2016;6(2):97-102.
2. Dalcı BK, Şendir M. Determining The Relationship Between Nurses Personal Values and Their Ethical Sensitivity. *Florence Nightingale J Nurs.* 2016;24(1):1-9.
3. Filizöz B, Mesci G, Aşçı A, Bağcıvan E. Hemşirelerde etik duyarlılık: sivas ili merkez kamu hastanelerinde bir araştırma. *TJBE.* 2015;8(1):47-66.
4. Kahrıman İ, Çalık KY. Klinik hemşirelerin etik duyarlılığı. *GÜSBİD.* 2017;6(2):111-121.
5. Ahn SH, Yeom HA. Moral sensitivity and critical thinking disposition of nursing students in Korea. *Int J Nurs Pract.* 2014;20(5):482-489. [CrossRef]
6. Ertuğ N, Aktaş D, Faydalı A, Yalçın O. Ethical sensitivity and related factors of nurses working in the hospital settings. *Acta Bioeth.* 2014;20(2):265-270. [CrossRef]
7. Yeom HA, Ahn SH, Kim SJ. Effects of ethics education on moral sensitivity of nursing students. *Nurs Ethics.* 2017;24(6):644-652. [CrossRef]
8. Küçük S, Uysal N, Çakırer Çalbayram N, et al. Hemşirelik öğrencilerinin etik karar verme düzeyleri ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Acu Sağlık Bilimleri Derg.* 2017;3:157-162.
9. Başak T, Uzun Ş, Arslan F. Yoğun bakım hemşirelerinin etik duyarlılıklarının incelenmesi. *Gulhane Med J.* 2010;52:76-81.
10. Borhani F, Abbaszadeh A, Mohsenpour M. Nursing students' understanding of factors influencing ethical sensitivity: a qualitative study. *Iran J Nurs Midwif Res.* 2013;18(4):310-315.
11. Borhani F, Abbaszadeh A, Hoseinabadi-Farahani MJ. Moral sensitivity and its dimensions in Iranian nursing students. *J Med Ethics Hist Med.* 2016;9(19):19.
12. Karaca T. Hemşirelik öğrencilerinin ahlaki duyarlılıklarının incelenmesi. *HSP.* 2018;5(1):24-30.
13. Hançerlioğlu S, Toygar İ, Gül İ. Hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Türk Klin J Ethics.* 2020;28(3):330-336.
14. Comrie RW. An analysis of undergraduate and graduate student nurses' moral sensitivity. *Nurs Ethics.* 2012;19(1):116-127. [CrossRef]
15. Yılmaz Sahin S, İyigün E, Acıkel C. Validity and reliability of a Turkish version of the modified moral sensitivity questionnaire for student nurses. *Ethics Behav.* 2015;25(4):351-359. [CrossRef]
16. Şahiner P, Babadağı B, Ersoy N. Ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin ahlaki duyarlılığı. *KOU Sag Bil Derg.* 2019;5(2):86-90. [CrossRef]
17. Kızılırmak A, Calpbinici P. Hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıkları ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişki. *Sağlık Bilimleri Derg.* 2018;27(3):192-198.
18. Bayrak Aykan E, Eren Fıdancı B, Yıldız D. Hemşirelik öğrencilerinde ahlaki olgunluk ve etik duyarlılığın değerlendirilmesi. *SBÜ Hemşirelik Derg.* 2019;1(2):84-91.
19. Özgönül ML, Kırca N, Karaçar Y, Bademli K. Professional self-concept and moral sensitivity in nursing students: a descriptive and correlational study. *TJOB.* 2021;8(1):25-33.
20. Göçmen Baykara Z, Gündüz CS, Eyüboğlu G. Hemşirelik öğrencilerinin ahlaki duyarlılıklarının profesyonellik tutum düzeylerine etkisi. *Cukurova Med J.* 2019;44(3):712-722. [CrossRef]
21. Alan S, Gökyıldız Sürücü Ş, Şenoğlu A, Akça E. Ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıklarının incelenmesi. *J Midwif Health Sci.* 2019;2(2):38-44.
22. Akça Kılıç N, Şimşek N, Arslan DE, Şentürk S, Akça D. Moral sensitivity among senior nursing students in Turkey. *IJCS.* 2017;10(2):1031-1039.
23. Caner N, Sezer Efe Y, Erdem E, et al. İntörn hemşirelerde mesleki değerler ve etik duyarlılık. *J Health Sci.* 2019;28(3):123-128.
24. Doğan P, Tarhan M, Kürklü A. The relationship between individualized careperceptions and moral sensitivity levels of nursing students. *HEAD.* 2019;16(2):119-124. [CrossRef]
25. Tural Büyük E, Ünalı Baydın N. Hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıkları ile kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasına yönelik tutumları arasındaki ilişki. *TJOB.* 2020;7(4):198-210.

26. Salar AR, Zare S, Sharifzadeh E. The survey of nursing students' ethical sensitivity. *Biol Med*. 2016;8(5):1-4. [\[CrossRef\]](#)
27. Gürdoğan Paslı E, Aksoy B, Kınıcı E. Hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık düzeyleri ve mesleki değerler ile ilişkisi. *JHNM*. 2018;5(3):147-154.
28. Lützen K, Dahlqvist V, Eriksson S, Norberg A. Developing the concept of moral sensitivity in health care practice. *Nurs Ethics*. 2006;13(2):187-196. [\[CrossRef\]](#)
29. Burkhardt M, Ak N. *Çağdaş Hemşirelikte Etik*. Çeviri eds., Alpar ŞE, Bahçecik N, Karabacak Ü. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi; 2013.
30. Tuveesson H, Lützen K. Demographic factors associated with moral sensitivity among nursing students. *Nurs Ethics*. 2017;24(7):847-855. [\[CrossRef\]](#)
31. Park M, Kjervik D, Crandell J, Oermann MH. The relationship of ethics education to moral sensitivity and moral reasoning skills of nursing students. *Nurs Ethics*. 2012;19(4):568-580. [\[CrossRef\]](#)
32. Üzar Özçetin S, Hiçdurmaz D. The related factors of moral sensitivity in nursing students. *DEUHEFED*. 2018;11(3):209-217.
33. Kaya Y, Arslan S, Erbaş A, Yaşar BN, Küçükkelepçe GE. The effect of ethnocentrism and moral sensitivity on intercultural sensitivity in nursing students, descriptive cross-sectional research study. *Nurse Educ Today*. 2021;100:104867. [\[CrossRef\]](#)
34. Çiftçi B, Karakaş E, Köse M, Camci GM. The effect of ethics in nursing course on student nurses' ethical sensitivity level. *İstanbul International Modern Scientific Research Congress, June 4-5, 2021*. İstanbul, Turkey: İstanbul International Modern Scientific Research Congress; 2021.
35. Ilgın HÖ. Yükseköğretimde Sosyal Sorumluluk Projeleri; Öğretmen Görüşleri Üzerine Bir Araştırma, İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi - İAÜD - ISSN: 1309-1352. *Ekim*. 2019;11(4):379-398.